מסורת הש"ס

א) גי׳ הערוך למ״ש מכבה ומדליקה עי׳ בערך עששית וברב אלפס כך אי׳ תנ״ה עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו מביאין ממנה אור להבדלה ועי׳ ברא״ש, ב) ביצה לט. תוספתא דשבת פ״י ה״ג, ג) [דתנא], ד) [תוספתא פ״ה הל״ג ע״ש], ה) [תוספתא (ספ״ה) [רפ״ח] דשבת וע״ש היטב ותראה פליאה], ו) תוספתא פ״ה הל״ז, ז) [דף לט.],

תורה אור השלם

1. בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן: משלי יד כח

גליון הש"ס

גמ׳ מחצה על מחצה נמי מברך. עי׳ פר״ח יו״ד סי׳ קי״ד סק״ו: רש״י ד״ה מרפא כו׳ שרגילים לומר כו׳. והוא בפרקי דר״א פרק נ״ב מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם חולה אלא אם היה בדרך או בשוק והיה עוטש ונשמתו יוצא מנחיריו עד שבא יעקב אבינו ובקש רחמים ואמר רבון כל העולמים אל תקח נפשי ממני עד שאצוה את בני ובנותי ונעתר לו לפיכך חייב אדם לומר בעטישתו חיים שנהפך המות הזה לאור שנאמר עטישותיו תהל אור:

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ הא דליכא אדם חשוב ואב״א הא והא דאיכא. נ״ב גירסת ר״ח דליכא:

לעזי רש"י

לנטירנ״א. פנס.

גמרא

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא א)אור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר״נ בר יצחק מאי שבת ב)ששבת מחמת מלאכת עבירה תנ״ה עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו א)למ״ש מברכין עליה: ת״ר ג)נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו מ״ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א״ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחרינא הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא ג)דתניא ד)המוציא שלהבת לר״ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה״נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת״ר ה)היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא ו)דאפי׳ ◦מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי ג)(דתנ׳) רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת״ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי איריא תינוק אפי׳ גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי׳ גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט: ת״ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא ז)הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל״ק ח)הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא [א] אדם חשוב ולא קשיא ט)הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב״א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא י)הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא: ת״ר ד)היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש״א כל אחד ואחד מברך לעצמו כ)ובה״א אחד מברך לכולן משום שנאמר 1ברוב עם הדרת מלך בשלמא ב״ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש ה)תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל ל)לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ״ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעבורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב מ)כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא נ)בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי ו)ס)הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דנירחו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן ע)היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עובדי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי׳ רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים אטו כולהו לכשפים מקטרן ה״ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח פ)אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו״ם נתרצה להריח הרי זה חוטא:

ואין

רש"י

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה ואפי׳ היא מלאכה של היתר. כגון של חולה ושל חיה קאמר דאין מברכין: **עששית.** לנטירנ״א: **שהיתה דולקת והולכת.** מע״ש ובבית ישראל: **למ״ש מברכין.** לפי שלא נעבדה בה עבירה שלא הודלקה בשבת: **נכרי שהדליק מישראל.** משחשכה מ״ש: **הך איסורא אזלא.** מתוך שלהבת דולקת והולכת קמא קמא פרח ליה: **המוציא שלהבת לר״ה.** בשבת חייב. ומוקמינן לה במסכת ביצה ז) כגון דשייפיה לחרס משחא ואתלי בה נורא דגחלת ליכא אלא שלהבת ומשום חרס לא מחייב דלית בה שיעורא: **מה שעקר לא הניח.** והוצאת שבת לא מחייבא עד דאיכא עקירה מרשות זו והנחה ברשות זו: **גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון.** אי שרית בנכרי שהדליק מנכרי משחשכה אתי לברוכי בנכרי שהדליק מבעוד יום ובאותו אור עצמו שלא נתוסף משחשכה כגון שמברך עליו סמוך לחשכה מיד: **גדול מוכחא מלתא דנכרי הוא.** ואין צריך לבדוק אחריו דאי איתא דישראל הוא לא היה ממהר סמוך לחשכה מיד לאחוז האור בידו: **כפי הכבשן.** ששורפים בו אבנים לסיד. אם עבה כאור היוצא מפי הכבשן נהורא בריא היא ולהשתמש לאורה היא נעשית: **ואם לאו.** לאו לאורה נעשית אלא לבשל ואין מברכין אלא על שנעשה להאיר: **בתחלה.** בתחלת שריפת אבנים אין האור להאיר: **בסוף.** לאחר שנשרפו האבנים רוצן מדליקין אור גדול מלמעלה למרק שרפת האבנים ומשתמשין נמי לאורה: **של תנור.** בסוף מברכין עליו. לאחר שהוסק התנור והפת בתוכה מדליקין קסמין דקין בפיו להאיר ולקלוט חומו לתוכו וכיון דמשתמש לאורו מברכין עליו: **אור של בית הכנסת.** בדאיכא אדם חשוב לכבודו הדליקוה ולא שצריך לאור אלא לכבוד בעלמא ואין מברכין עליו: **ליכא אדם חשוב.** להאיר להם הדליקוה ומברכין: **הא והא דאיכא אדם חשוב.** ואי איכא חזנא שמש שאוכל בבית הכנסת אף לאורה עשויה שיאכל החזן לאורה ומברכין: **הא והא דאיכא חזנא.** ואיכא סהרא שהחזן יכול לאכול לאורה אין מברכין על הנר שלא להאיר הדליקוה אלא לכבוד אדם חשוב: **מפני בטול בית המדרש.** שבזמן שאחד מברך לכולם הם צריכים לשתוק מגרסתם כדי שיתכוונו כולם וישמעו אליו ויענו אמן: **מרפא.** לאדם המתעטש ◦שרגילים לומר אסותא: **נר לכבוד.** המת עבידא: **בשמים עבידי לעבורי ריחא.** דסרחונו של מת עבידי ולא להריח: **כל.** מת שהוא חשוב להוציא לפניו נר ביום אם הוציאו בלילה במוצאי שבת לקבורה אין מברכין על אותו נר דלכבוד עבידא ולא להאיר: **וכל.** מת שאינו חשוב להוציא נר לפניו ביום אלא בלילה מברכין עליו אם הוציאוהו במוצאי שבת לקבורה: **מברכין עליו.** דלהאיר עבידא: **בשמים.** שמוליך אדם אסטנים לבית הכסא להעביר ממנו ריח רע של בהכ״ס אין מברכין עליו: **ושמן העשוי להעביר את הזוהמא.** שמביאים בסוף הסעודה לסוך ידים מזוהמות והוא מבושם בבשמים: **אין מברכין עליו.** בורא עצי בשמים אלא בורא שמן ערב מברכין אם שמן של אפרסמון הוא. והא דאמר בכילד מברכין (לעיל דף מג.) האי משחא כבישא וטחינא מברכין עליו בע״ב לא בבא בתוך הסעודה קאמר אלא בבא להריח: **לגמר את הכלים.** לבשם בעשנו את הבגדים: **בטבריא.** היו רגילים לגמר ערבי שבתות ובצפורי במו״ש:

לא

תוספות

וכי תימא הך איסורא אזל ליה. ה״מ לאקשויי אי הכי נכרי מנכרי נמי אלא עדיפא מיניה פריך דה״מ לשנויי כדמשני בסמוך: **גזירה** משום נכרי ראשון ונכרי ראשון משום עמוד ראשון וכו׳. אלא גזרה היא דגזרו חכמים כל אש נכרי שביד הנכרי דאי לא הא לא קיימא הא אבל נכרי שהדליק מישראל וישראל מנכרי מברכין עליו והכי קיימא לן: **הא** דאיכא אדם חשוב. אם כן משום כבודו של חשוב ולא לאורה כך פרש״י ור״ח פירש איפכא באדם חשוב לאורה ובדליכא אדם חשוב עשוי לכבוד בית הכנסת: **אין** מברכין עליו. פירש״י מיהו מברכין עליו ברוך שברא שמן ערב והא דאמר לעיל בכילד מברכין (ד׳ מג.) האי משחא כבישא מברכין עליו בורא עצי בשמים היינו בבא להריח ולא איירי בתוך הסעודה:

באכילה

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הל׳ כז טוש״ע או״ח סי׳ רצח סעיף ה:
טז ג מיי׳ שם הל׳ כו טוש״ע שם סעי׳ ו:
יז ד (מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה ה סמג עשין כט):
יח ה מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הלכה כו סמג עשין (כו) כט טוש״ע או״ח סי׳ (ריז סעיף ז וסי׳) רצח סעיף ז:
ו [טוש״ע או״ח סי׳ רצח סעיף ז]:
יט ז מיי׳ שם סמג עשין (כח) כט טוש״ע או״ח סי׳ רצח סעיף י:
כ ח ט מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יא:
[י טוש״ע שם]:
כא כ טוש״ע שם סעיף יד:
כב ל מיי׳ פ״ד מהל׳ ת״ת הל׳ ט טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סעיף יז:
כג מ טור [וש״ע] או״ח סי׳ רצח [סעיף יב]:
כד נ מיי׳ פ״ט מהל׳ ברכות הלכה ח סמג עשין כז (וכט) טוש״ע או״ח סי׳ ריז סעיף ב וסי׳ רצז סעיף ב:
כה ס מיי׳ שם הלכה ה סמג עשין כז טוש״ע או״ח סי׳ ריז סעיף א:
ע [מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סעיף ז]:
כו פ מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

אסיקנא אור שלא שבת אין מברכין עליו, אבל אור ש[שבת מע]בודה כגון אור שלחייה ואור [של חולה] אף על פי [שהיה דו]לק כל היום מברכין על[יו מפני] ששבת ממל[אכת עבי]רה. וכן עש[שית ש]היתה דולקת כל השבת, במוצאי השבת מברכין עליה. **ישראל** שהדליק מגוי מברכין עליו אי איפשר דלא מוסיף, וכי קא מברך אהת[ירא] קא מברך. אבל גוי שהד[ליק מגוי] אף [על פי] דאוסיף לא [מברכין עליו]. [היה מהלך וראה] אור [דולק], אם רוב ישראל מברך, אם רוב גוים אינו מברך, מחצה על מחצה מברך. לא פליגי דאית קראי דבורא דברא משמע. [אין מברכין ...] לעבודה זרה מכלל [...] במסיבה מברכין והאי[דנ]א ד[...]תם לאו מסיבתם לעבודה זרה אינון מברכין. אין מברכין על הנר שלגוים משום דלא שבת. **אסיקנא** אור שלא שבת אין מברכין עליו, אבל אור ש[שבת מע]בודה כגון אור שלחייה ואור [של חולה] אף על פי [שהיה דו]לק כל היום מברכין על[יו מפני] ששבת ממל[אכת עבי]רה. וכן עש[שית ש]היתה דולקת כל השבת, במוצאי השבת מברכין עליה. **ראה** תינוק סמך לשקיעת החמה ואבוקה בידו, בודק אחריו שמא בר ישראל הוא ואיקרי נקט, ואילא אסיר. **אור** של כבשן ושל תנור ושל כירה, תני חדא מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין. לא ק[שיא כא]ן בתחילה כאן [בסוף], פי׳ בתחלת [הדליקה] דעדיין לא [אחז הא]ור ברוב העצים וקוטרא הוא דסליק ולא צאיל נהורא אין מברכין אלא בסוף שכבר הדליקו והעלו שלהבת מברכין. **אור** של כנסת ושל בית המדרש תני חדא מברכין ותניא אידך אין מברכין. אתינן לפרושי הא דאיכא חזנא הא דלי[כא חזנא יש מי] שאומר אי איכא [חזנא דאכיל בבית הכנסת לנהורא עביד ומברך עליו, ואי ליכא חזנא, לכבוד בית הכנסת עשוי ואין מברכין עליו]. **ואיבעית** וכו׳ הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב. פי׳ באדם חשוב לאורה, ובדליכא אדם חשוב עשוי לכבוד בית הכנסת.